

GUDSTJENESTE MED DÅP OG NATTVERD

11. søndag i treenighetstiden

Fjellhamar kirke 12. august 2012

Markus 2,23 - 28

PREKEN

BUDET BLE TIL FOR MENNESKETS SKYLD, IKKE MENNESKET FOR BUDET

Gammelt Testamentet, Israels historie og hellige bok, er en fortelling om åpenbaringen av hvem Gud er og ikke minst hans vilje for menneskene. Kjernen i denne fortellingen er utvandringen fra slaveriet i Egypt, kryssingen av Sivsjøen tørrskodd, ørkenvandringen i 40 år og deretter inntagelsen av det lovede land. Selve kraftsenteret i denne dramatiske fortellingen av Israels kjernehistorie er Moses som møter Gud på Sinaifjellet hvor han får de ti bud som bankes inn i to stentavler. Det er som jul og påske på en gang.

De ti bud er en del av hele Moseloven. Mose lov er selve identiteten for en jøde, for Israel. Hele Israels historie kan leses som en lang og stadig pågående kamp for å holde seg til Moseloven. Som nasjon med sine konger, prester og leder, og som folk, lokalsamfunn, familier og individer. Fra det første bud om ikke å ha andre guder til budet om helligdagen, tempeltjenesten og renhets- og spiseforskrifter. For rundt den myldret det av andre guder, kulturer og kulter.

I 587 knuses Israel av det babylonske riket. Og Jerusalem med Salomos tempel jevnes med jorden. Store deler av befolkningen og ikke minst alle lederne – religiøst, økonomisk og politisk – bortføres til Babylon. Både i Babylon, og ikke minst for den ydmykede og hjelpeløse rest i ruinene i Jerusalem, står hele identiteten og eksistensen til Israel og jødedommen mer på spill enn noen gang. I Babylon greier de seg godt. Det gjør de ikke hjemme i Jerusalem. Når de deporterte jødene 50 år senere slippes fri og får vende hjem til Israel og Jerusalem finner de et land og et folk som er ferd med å smuldre bort og overtas av andre kulturer og deres guder og skikker.

Med Esra og Nehemja i spissen starter gjenoppbyggingen. Helt sentralt i den opprensningen, fornyelsen og gjenreisningen av den jødiske identitet står, sammen med omskjærelsen, hviledagen, sabbaten og sabbatsbudet: Du skal holde hviledagen hellig. Hvorfor det? Jo, fordi når sabbaten holdes så samles man i synagogen hvor Moseloven blir lest. Prestetjenesten med offerpraksisen må i gang igjen. Et nytt tempel reises, høytidene feires. Sakte men sikkert bygges påny den jødiske identitet og Israels eksistens som folk. Med sabbaten som sentral akse. For alle jøder, både de i det stadige okkuperte Israel og hvor ellers de levde, ble sabbaten en religiøst og kulturelt kjennetegn som bandt dem sammen. I denne kampen for å være eller ikke være, var det ikke overraskende et strengt sabbatssyn som vant frem. Ingen skulle arbeide, sabbaten var alene en dag for gudstjeneste. De detaljerte forskriftene og budene ble stadig flere til det var nesten umulig å holde orden på dem. Og å holde dem. Man kunne ikke gå mer enn en kilometer. Ikke redde et husdyr som var falt ned i en grøft. Ikke bære noe over noen få kilo. Osv.

Det er settingen for Jesus. Israel er 500 år etter Babylon nå okkupert av romerne, og jødene nekter hardnakket å tilbe keiseren. Sabbaten er minst like sentral i identitetsdannelsen, og budene og forskriftene er mange og strenge.

I hele Markus 2, som vår tekst er fra, er Jesus i tiltagende konflikt med de jødiske lederne. Om Jesus har myndighet til å tilgi synd, om hvordan han kan omgås og spise med tollere og syndere, og om hvorfor han og hans disipler ikke faster. Og så til slutt dette som er dagens pretekst fra Markus 2,23-28:

23 En gang Jesus gikk langsmed kornåkrene på sabbaten, begynte disiplene å plukke aks der de gikk. 24 Da sa fariseerne til ham: «Se der! Hvorfor gjør de det som ikke er tillatt på sabbaten?» 25 Han svarte: «Har dere aldri lest hva David gjorde den gang han var i nød og både han og mennene hans sultet? 26 Han gikk inn i Guds hus, den gang Abjatar var øversteprest, og spiste skuebrødene, som ingen andre enn prestene har lov til å spise. Han ga også til dem som var med ham.» 27 Og Jesus sa til dem: «Sabbaten ble til for mennesket, ikke mennesket for sabbaten. 28 Derfor er Menneskesønnen herre også over sabbaten.»

Å plukke aks oppfattes helt klart som arbeid og det var forbudt på sabbaten. Dessuten var det nok ikke uvanlig å faste på sabbaten. Fariseerne er på Jesus med en gang, og her er jo bruddene på loven åpenbare. Jesus setter menneskelig nød, behovet for mat, fremfor formaliteter, barmhjertighet fremfor regler. Jesus setter det i sitt rette perspektiv: Sabbaten ble til for mennesket, ikke mennesket for sabbaten.

Det er ikke det at Jesus selv ikke er opptatt av sabbatens kjerne. Det første han gjør etter vår tekst er å gå i synagogen, som er helt sentralt i sabbatsbudet. Som Jesus sier om hele Moseloven, så kom han ikke for å oppheve loven men oppfylle den. Ta tilbake dens opprinnelige hensikt og mening. For sabbatsbudets del betød det, med utgangspunkt i skapelsesfortellingen hvor Gud selv hvilte på den syvende dag, å ha en dag for åndelig fornyelse og hvile. Lading av batterier om du vil. Søndagen, oppstandelsesdagen, har vært kristnes sabbatsdag. Ladedag – åndelig og menneskelig.

Dette er brennaktuelt i dag også etter at stat og kirke har skilt lag. Alle skjønner at sykehus, brannmenn og politi må jobbe på søndager. Men hva med butikkene? Brustadbu? Må vi kunne kjøpe alt også på søndag? Ja, svarer en god del, men det er nok ikke de som da må jobbe for å få til dette. For hvis noen begynner med søndagsåpent må konkurrenten også for ikke å miste kunder. Og så er det i gang. Jeg tror, allmenetisk sett, at vi som samfunn har godt av en dag med roligere tempo. Hvor vi ikke kan shoppe, ordne, og styre på som de seks andre dagene. Og hvor da de som i så fall måtte stå i butikken, ordne sakene våre osv, også kan få fri. Jeg tror det er litt enten eller her. Enten så slippes det løs hvor vi alle dras med syv dager i uka, eller så holder vi igjen sammen og hjelper hverandre til en dag med roligere tempo. En dag for fornyelse og hvile.

Men som kristen menighet har Fjellhamar menighet sagt noe annet om søndagen i vår nye strategiplan. Der sier vi at søndag er kirkedag. Poenget er ikke å få kryss i boka for godt oppmøte. Nei, søndag er kirkedag fordi vi trenger gudstjenesten. Alle som tror, ja, jeg vil si alle som undrer seg over livets store spørsmål og ser mye godt i kristendommens verdier, og de er det mange av vet jeg, trenger gudstjenesten. Med rom for stillhet og ettertanke. For bønn og å lytte til bibelens tekster og fortellinger til oss. Med musikk og salmer som når dypere ned enn alle ord. Jeg vil påstå at det er ingen steder i vårt samfunn hvor vi bedre kan få reflektere over de store spørsmål, komme med våre gleder som når nyfødte barn døpes, og sorger som når døden rammer, samt stimuleres åndelig, etisk og eksistensielt, enn i kirken. Og kanskje best av alt. Vi kan gjøre det sammen med andre. Et sånt sted trenger jeg for å finne meg selv, finne min Gud, få påfyll av tro og håp og kjærlighet så jeg kan gå inn i en ny uke på en best mulig måte for meg og de jeg omgås.

Tilbake til synagogen hvor Jesus går inn etter turen langs åkeren. Her skjer en ny provokasjon fra Jesus. Han helbreder en mann med en visser hånd. Det er nemlig ikke lov å helbrede på sabbaten. Om enn uforståelig for oss så får dette begeret til å flyte over for fariseerne og de skriftlærde. Dette

provoserer faktisk så mye at de umiddelbart samler seg og begynner å planlegge hvordan de kan ta livet av Jesus.

For oss i dag, inkludert jøder vil jeg mene, får håndhevelsen av regelen mot helbredelse på sabbaten frem hvor forskrudd ting kan bli. Og lignende eksempler av regelstyre på ville veier finnes i hopetall. Også i kristendommen. Avlatshandelen i middelalderen innebar å betale ulike pengesummer for tilgivelse for ulike synder på dommens dag. Det var det som vel var utløsende for Luthers igangsetting av reformasjonen. Norske filmer som blant annet «søndagsengler» viser hvordan kristen tro forvrenses til et hårreisende og kjærlighetsløst maktmisbruk. Ironiske vitser har også fått dette frem, f eks om dans som det har vært mange forskjellige «kristne» bud i mot: Vet dere hvorfor kristne er i mot stående samleie? Det kan føre til dans.

Poenget er det samme. Man mister intensjonen med budet, og bruker budet for å styre og kontrollere andre – og kanskje aller mest seg selv. Sikkert ofte i god tro. Men like fullt snus ting rundt så mennesket blir til for budets skyld og ikke omvendt.

For Guds vilje som uttrykkes i budene er gitt som omsorg, som en håndrekning og hjelp til å leve godt sammen med Gud og hverandre. De ti buds «Du skal/skal ikke» kan oppleves som en kommanderende og streng pekefinger. Men de er egentlig full av omsorg for den som er i andre enden av budet. Mottakeren av budet. Og det er i neste omgang like mye meg selv som min neste. Foreldre som blir tatt vare på og vist respekt også på sine gamle dager. Livet til den vi i vårt øyeblikks raseri kunne ha lyst til å drepe. Vår ektemake som vi kunne bli fristet til å bedra. Vår medborger som vi lar være å stjele fra. Vår venn som ikke blir tråkket på og ydmyket av våre løgner og baksnakkelse. Budene er omsorg for deg og meg, Gode grensemarkeringer for å leve godt sammen med hverandre og med Gud. Budene er kjærlighet til mennesker og livet. I Romerne 13, 8-10 står det: *Den som elsker sin neste, har oppfylt loven. 9 For disse budene: Du skal ikke bryte ekteskapet, du skal ikke slå i hjel, du skal ikke stjele, du skal ikke begjære, eller hvilket bud det så er, sammenfattes i dette: Du skal elske din neste som deg selv.*

Derfor må vi alltid etterprøve våre tradisjoner, uskrevne regler, og forståelse av budene. De skal tjene menneskene og livet, fellesskapet med hverandre og Gud. Da må vi alltid vende tilbake til han som er herre, ikke bare over sabbaten men over all Guds gode vilje. I lys av Jesu liv og ord kan vi finne veien til Guds gode vilje. Med Jesus som forbilde kan vi få hjelp til å etterprøve våre liv og livsvalg. Å finne intensjonen bak budet, omsorgen for mennesket og en hjelp til å leve godt sammen med Gud og hverandre.